

reportatge

El mas Deulofeu

El temps aturat

Alexandre Deulofeu (l'Armentera, 1903 - Figueres, 1978) va estudiar les carreres de química i farmàcia. La música i la història, en canvi, tan sols van ser aficions, si bé els va dedicar força més energia. Aquest savi empordanès és conegut sobretot per haver descobert que les civilitzacions es regeixen per cicles, el que ell anomenava la *matemàtica de la història*, a la qual va dedicar nou volums, l'últim centrat en les cultures iranosumerocaldea, hittita i egípcia. Gran part d'aquestes investigacions van tenir lloc al seu mas d'Ordis, a pocs quilòmetres de Figueres.

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

JORDI PUIG > FOTOS

L'escriptura de compra-venda del mas d'Ordis, signada pel notari Salvador Dalí, és de l'any 1934. Les fotografies que es conserven d'aquella època mostren un edifici de pedra vista, d'una mida més petita que els masos habituals de la zona, amb un interior on s'aplegaven tan sols els mobles indispensables. Pel que fa a la data de construcció, a la llinda d'entrada encara s'hi pot llegir, esculpit en relleu: «Joan Pagès, 1736».

El 1938, quan una bomba cau sobre la casa familiar de Figueres, la família es troba en aquest mas. El mateix any, Alexandre Deulofeu és mobilitzat. De la guerra marxarà cap a l'exili, d'on no tornarà fins l'any 1947. És a finals de la dècada dels quaranta quan el mas adquireix l'aspecte exterior que encara conserva, arremolinat de blanc i amb un porxo lateral construït amb totxos. De mica en mica, l'edifici es va emplantant, i als anys seixanta s'amplia per la part posterior per encabir-hi les habitacions de les filles, els gendres i els nets, que s'hi establien cada any quan arribava l'estiu.

>> *Sala d'estar del mas Deulofeu.*

En aquest *sancta sanctorum* Deulofeu hi celebra concerts amb els amics (la seva esposa era cantant) i aprofundeix en l'estudi de la història del món en general i de l'art romànic català en particular

A finals dels seixanta es construeix la caseta adjacent, d'una sola peça, feta amb les restes dels mobles rescatats de la casa bombardejada. Coneguda més endavant amb el nom de *pagoda*, Deulofeu hi instal·la un piano de mitja cua, un gramòfon, sofàs confortables i una petita biblioteca. En aquest *sancta sanctorum* hi celebra concerts amb els amics (la seva esposa era cantant) i aprofundeix en l'estudi de la història

>> Cobert i part posterior del mas Deulofeu.

del món en general i de l'art romànic català en particular. De mica en mica, al mas s'hi van acumulant mobles, quadres, llibres, manuscrits, canelobres, fotografies, plats decoratius, bibelots, violins i un segon piano.

Amb els anys, Alexandre Deulofeu es va anar construint un espai al seu gust, una combinació harmoniosa de natura i de cultura. A les seves memòries estableix que, per ell, un dia complet implica unes hores de feina intel·lectual, unes hores de música i unes hores de feina física, si pot ser a l'aire lliure. El mas li permetia esplaïar-se en aquests tres àmbits. Sovint s'enduia la ràdio al bosc, connectada a un cable, per escoltar Bach mentre feinejava. Se'n conserven fotografies tallant llenya o apilant pedres amb camisa i corbata. Potser sense aquesta dosi diària d'exercici físic, l'abast de les seves investigacions històriques li hauria pesat massa. No oblidem que va escriure una dotzena de llibres sobre la matemàtica de la història, mitja dotzena sobre història de l'art, i encara monogràfics sobre química i energia atòmica. Aquesta feinada, ambiciosa i singular, la duia a terme en solitud,

sense el suport de cap grup, ni tan sols d'un deixeble.

Alexandre Deulofeu mor el 1978, i la seva esposa, el 1986. Des de llavors, el temps s'ha aturat al mas. A fora queden les restes del jardí i de l'hort —comunicades per camins, separades per parterres i fileres d'arbustos—, la terrassa enlairada per prendre-hi el cafè i admirar el paisatge, les ruïnes d'un hivernacle, dòlmens en miniatura, bancs i taules de pedra coberts de líquen, escales que es capbussen en

L'obra més ambiciosa que van emprendre Deulofeu i Pichaco és l'enorme piscina en forma de ronyó construïda als anys seixanta al mig del bosc, on es podien banyar còmodament una trentena de persones

el bosc, massissos de flors, una bassa amb peixos vermells, gronxadors rovellats, eines velles, arbres secs, restes de construccions sepultades pel temps, una piscina d'aigua verda, testos i jardineres, tanques rústiques de fusta, inscripcions fetes amb còdols, taques d'humitat, parets escrostonades, el curiós porxo frontal —fet amb troncs tallats sobre una composició geomètrica de pedretes de riu.

La deulofeització del mas no es pot entendre sense la participació de Paco García Pichaco, fill de Bornos, Cadis. A mitjan anys seixanta, Pichaco formava part d'un grup de treballadors que arrencava oliveres en el que més endavant seria l'autopista A-7. Tot i que era analfabet i que formava part de la generació posterior a Alexandre Deulofeu, de seguida van congeniar. Pichaco tenia traça a crear noves formes amb materials reciclats: les seves mans van donar forma a gran part de l'entorn del mas, li van proporcionar aquest aire que encara conserva, entre lúdic i naïf, entre acolorit i sostenible, entre l'artesania i la funcionalitat, tot i que s'han perdut les seves creacions efímeres —com les formes escultò-

>> *Caseta i estança
del mas Deulofeu.*

riques amb què donava forma als xiprers. Durant deu anys, Deulofeu el va passar a recollir cada dia per Ordís i se'l va endur al mas, on trespaven durant hores per prats i fondalades, empenien feines respectuoses amb l'entorn, organitzaven espais que recorden l'urbanisme republicà.

L'obra més ambiciosa que van emprendre Deulofeu i Pichaco és l'enorme piscina en forma de ronyó construïda als anys seixanta al mig del bosc, on es podien banyar còmodament una trentena de persones. Després d'internar-se per camins esborrats sense trobar-hi cap resta de construcció humana, sobta descobrir de sobte la silueta d'un tobogan. Abandonada i coberta d'agulles de pi, conquerida per l'heura, la barana rovellada però encara dreta, la piscina recorda el vaixell de *Fitzcarraldo*, encallat a la selva amazònica, excessiu i èpic. En un extrem s'alça encara una cabana de fusta, robinsoniana, mig oculta per la verdor. A l'altra banda s'ha ensorrat una altra cabana més espaiosa, recoberta d'ornaments orientals que recorden els de la pagoda.

Encara avui, el paratge transmet la personalitat d'Alexandre Deulofeu.

Disposar d'una farmàcia familiar li va permetre dedicar temps a la investigació, que requeria també viatges i l'adquisició de llibres especialitzats. Avui dia, el mas i els voltants mantenen un aire decadent i simpàtic, com un Bearn de la petita burgesia empordanesa, un final de cicle amb rostre humà. Entre els pins i les moreres reposa un Seat 850 atrotinat, una Vespino, una Mobylette. La campana amb què s'anunciaven els àpats encara es troba al seu lloc. Un petit magatzem allotja estibes d'exemplars dels llibres que el savi empordanès va escriure, humits i coberts de pols. A la biblioteca, fullegem els

Dins el mas, hi predominen els rellotges aturats, però als voltants la naturalesa no descansa, i la primavera retorna puntualment amb brots, heures i flors

carnets i les llibretes manuscrites que va dur de l'exili, els blocs on prenia notes per a les conferències i que després —endut pel seu propi discurs— no consultava. No és un museu ni el magatzem d'un brocanter, sinó una casa: sense taquilla, ni vitrines, ni botiga de records, sinó amb tot d'objectes que van tenir la seva funció i que contribueixen a fer present l'esperit del propietari. Dins el mas, hi predominen els rellotges aturats, però als voltants la naturalesa no descansa, i la primavera retorna puntualment amb brots, heures i flors. Resseguim els camins que el temps va esborrant amb Juli Gutiérrez Deulofeu, divulgador de les idees del seu avi, que té cura de mantenir afinats els pianos i duu a terme treballs de manteniment que sempre es queden curts. Mentre trepitgem la catifa de fulles mortes que femarà plantes que encara no han nascut, Juli exposa els seus plans. Si la història es mou en cicles, a la decadència del mas Deulofeu l'ha de seguir en algun moment una etapa creativa, d'expansió.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.